

Motig kamp för lagförslag om mäns våld mot kvinnor

Enligt nuvarande moçambikisk lagstiftning är en sexuell relation inom ett äktenskap per definition laglig, just eftersom den förekommer inom ett äktenskap. Om det sker med våld, tvång eller hot spelar ingen roll. Detta fastställs i den än så länge gällande lagstiftningen – från 1866.

VARJE LAGSTIFTNING ÄR BARN AV SIN TID, med sina värderingar och speglingar av det samhälle den är sprungen ur. Den moçambikiska strafflagstiftningen har sedan mitten på 1800-talet ändrats på en rad viktiga områden, medan andra dröjer sig kvar. Den feministiska rörelsen i Moçambique menar att man kommit mycket längre i arbetet mot diskriminering av etnisk tillhörighet eller religion än vad man har gjort just i frågan om jämställdhet.

Graça Samo, som arbetar i det feministiska nätverket *Forum Mulher*, menar att den viktigaste kampen idag för jämställdhet är just den mot mäns våld mot kvinnor. I ett land där det uppskattas att ungefär hälften av alla kvinnor någon gång har upplevt sexuellt eller fysiskt våld från en man, i eller utanför en relation, ter sig detta som en ganska självklar slutsats. *Forum Mulher* arbetar tillsammans med ett antal nationella och internationella nätverk för att förändra lagstiftningen.

Över ett fat cashewnötter berättar Graça engagerat om arbetet med ett lagförslag om mäns våld mot kvinnor.

– Det är inte en kamp bara av idag men det är först nu vi börjar se resultatet av vårt arbete. Den feministiska rörelsen har lyckats ta fram ett lagförslag som nu är i parlamentet, det är något vi kan vara stolta över, det är ett stort steg, säger Graça. Den vanligaste uppfattningen här i Moçambique är att våld mot kvinnor i hemmet är en sak för familjen, som bör lösas inom familjen. Detta måste vi förändra!

I arbetet för en annan lagstiftning på området lyfter man

fram att det är orimligt att arbetet för jämställdhet i Moçambique har kommit så långt inom många områden, inte minst det politiska med en kvinna som premiärminister, samtidigt som förtrycket pågår inom den privata sfären. Där har kvinnan inte ens rätt att bestämma över sin egen kropp. Hon kan med andra ord bestämma över hela landet men inte över sig själv.

DET FINNS MÅNGA MYTER och missuppfattningar som försvårar arbetet med en lag mot mäns våld mot kvinnor. En av dem är att en lagstiftning inte är nödvändig eftersom problemet kan ses som begränsat; att de män som slår är onormala och att de allra flesta, normala män, inte slår. *Forum Mulher* hävdar att det tvärtom är så att de män som slår är helt normala och dessutom agerar i enlighet med det förhärskande mansidealet i samhället. De använder fysisk kraft för att driva igenom det som samhället ser som deras normala rätt.

Ett annat argument är att män som slår kvinnor gör det av en anledning, att kvinnan har en skuld i det, och att detta kan bevisas genom att mannen inte slår sina arbetskamrater eller andra människor runt omkring sig. Andra resonerar att mannens sexualdrift naturligt är så mycket större än kvinnans. Hans behov av att ha sex ger honom legitim rätt att bestämma över sexlivet i ett förhållande.

De organisationer som arbetar för en ny lagstiftning i Moçambique menar att samtliga dessa argument används för att legitimeras, och inte förklara, mäns våld mot kvinnor. I denna

En lång kamp har lett till att Moçambique har en kvinna som premiärminister, gott om kvinnor i parlamentet men kvinnoförtrycket är ändå starkt.

Foto: Suzete Marques/Forum Mulher

typ av argumentation bortser man från mannens kollektiva dominans över kvinnan och den i grunden ojämlika samhällsstruktur som tränger sig ända in i, eller kanske är sprungen ur, just våra allra mest intima mellanmänniska relationer.

En annan missuppfattning är att män slår för att de har druckit alkohol och att det därmed är alkoholen som bär skulden. Om vi synar detta lite närmre är det uppenbart att det aldrig är alkoholen i sig som gör att en man slår en kvinna. Även om den kan vara en utlösande faktor det finns alltid en historia bakom.

YTTERLIGARE EN MYT ÄR DEN om att kvinnor tycker om att bli slagna, att en man som inte slår inte heller älskar. Graça Samo menar att det är omöjligt att säga att det inte finns några kvinnor som tänker så. Hon hävdar dock att den huvudsakliga funktionen för en sådan uppfattning är att legitimera förtryck och övergrepp.

– Om man går till en kvinnojour eller en av de särskilda polisstationer dit misshandlade kvinnor vänder sig för att anmäla övergrepp, kommer man garanterat inte hitta någon som säger att det är ett kärleksuttryck, säger Graça med eftertryck.

En förtryckande struktur upprätthålls inte bara av fysiskt

våld utan även av ett värdesystem och en omgivning som tillåter detta. Det innebär att även de som blir förtryckta skolas in i detta system, lär sig att det är så det måste vara, de lär sig att försvara sina förtryckare.

– För att bekämpa våld mot kvinnor måste vi tränga djupt in i denna struktur, vi kommer ingen vart med att bara stifta lagar, även om det är ett viktigt instrument, understryker Graça.

DET LAGFÖRSLAG SOM civilsamhället lämnade till parlamentet i december 2006 har ännu inte behandlats vilket orsakar frustrationer inom rörelsen som arbetat fram det. *Forum Mulher* valde att samarbeta med en grupp för kvinnliga parlamentariker från de två partierna för att lägga fram sitt förslag i parlamentet. De har lagt ner mycket arbete på att de ska förstå lagförslaget och därmed kunna argumentera för det. Men Graça Samo är uppenbart besviken på så väl de kvinnliga som de manliga parlamentarikerna:

– Det är ju ganska gott om kvinnor i parlamentet men vi hade alldeles för höga förväntningar om vad detta skulle innebära för kvinnors kamp och situation. Kvinnorna som sitter i parlamentet verkar mest vara där för att försvara männen och den patriarkala strukturen. Många pratar om mäns våld mot

I Moçambiques parlament vilar sedan december 2006 ett lagförslag om ökad jämställdhet som ska ge kvinnor större makt över sitt eget liv.

Foto: Johan Sävström

kvinnor i högtidliga politiska tal men i verkligheten och praktiken är det få som verkligen gör något.

– De politiska makthavarna är inte direkt emot exempelvis en lag mot mäns våld mot kvinnor men de är inte heller särskilt intresserade av det. Om vi hade haft en verklig jämställdhet och genusanalys, hade männen klarat av att göra kvinnornas angelägenheter till sina viktigaste frågor.

– Som det är nu är det lättare för politikerna att signera internationella överenskommelser och konventioner. Det får inga direkta konsekvenser, när de kommit hem från sin resa har de redan glömt vad de skrivit under. De internationella överenskommelserna ger plus i kanten i det globala spelet men har ingen effekt för befolkningen här i Moçambique, säger hon lite uppgivet.

GRAÇA BERÄTTAR ATT MÄNNEN DELTAR i kampen för kvinnors rättigheter, men på ett ganska begränsat sätt, de är inte lika engagerade som kvinnorna.

– Det är klart att det kan dyka upp en och annan man på en demonstration men när det gäller att leda och driva frågan framåt lyser de med sin frånvaro, konstaterar hon. Det är lite samma sak som med kampen mot aids. Det är oerhört sällan en man i ledande position träder fram och säger att jag respekterar min kvinna och jag använder alltid kondom. Men det är just detta som vi skulle behöva; unga människor behöver förebilder som vågar stå upp för sådana ideal.

Graça menar att diskussionen om mäns våld mot kvinnor måste kopplas till en analys av kvinnors underordning generellt i Moçambique.

– Ett utav grundproblemen är att kvinnor saknar ekonomisk makt. Jag tycker inte om att säga att kvinnor är fattiga, det är fördömande och kan innebära så många olika saker. Det som majoriteten av Moçambiques kvinnor lider av är en ekonomisk diskriminering, de har inga resurser och ingen makt över sitt eget liv.

VI MÖTER TILL EXEMPEL GRAVIDA KVINNOR som inte kan ta sig till sjukhuset för att deras män vägrar att ge dem pengar för att betala transport, berättar hon märkbart tyngd av situationens allvar. De sammanflätade relationerna mellan olika samhällsproblem innebär att man måste arbeta på många fronter. Kvinnornas ekonomiska beroende i sina privata liv gör att de

inte kan kräva rätten att bestämma över sin egen kropp, de hamnar i en fysisk utsatthet och sårbarhet.

Trots en brutal verklighet är Graça Samo full av kraft och engagemang.

– Vi börjar inse att det kanske kommer att ta mer än en generation att förändra detta. Å andra sidan vill vi inte vänta, vi vill se resultat nu.

– Varje vecka möter vi nya kvinnor som har blivit slagna, som tappat självförtroende och självkänsla och vi konfronteras ständigt med nya fall av kvinnor som blivit misshandlade till döds. Om det är en mänsklig rättighet att inte bli utsatt för våld, varför ska vi behöva vänta?

KAJSA JOHANSSON

Maputo